

Hemställan om att en utvärdering av delar av den svenska rovdjurspolitiken snarast påbörjas

Sammanfattning

Svenska Jägareförbundet hemställer att regeringen snarast påbörjar arbetet med att utvärdera konsekvenserna av riksdagsbeslutet om en sammanhållen rovdjurspolitik.

Enbart vargfrågans starka polarisering samt att ny biologisk kunskap erhållits gör det enligt förbundets uppfattning angeläget att omedelbart påbörja den av riksdagen beslutade utvärderingen av vargförekomstens effekter och inte vänta tills etappmålet om 20 vargförnygringar har uppnåtts. Ett tungt vägande skäl för att utvärdera även andra delar av rovdjurspolitiken är konsekvenserna av Naturvårdsverkets beslut att stoppa lodjursjakten utanför renskötselområdet. Bristen på vetenskaplig analys och bristande förankring inför beslutet har påvisat behovet av att utvärdera de delar av riksdagsbeslutet som syftar till ökad lokal och regional förankring i den svenska rovdjursförvaltningen. Därtill har ny kunskap om lodjurets biologi satt fokus på frågan om beslutad miniminivå för lodjur är realistisk.

1. Bakgrund

1.1 Vargförvaltningen

Riksdagens beslut våren 2001 innebar bl.a. ett etappmål på 20 vargförnygringar i Sverige. När etappmålet uppnåtts skall enligt beslutet en ”grundlig genomgång genomföras av konsekvenserna av vargförekomsten”.

Antalet familjegrupper av varg var enligt Viltskadecenters beräkningar 9 st. 2002. Samtidigt spårades ett rekordstort antal vargpar, 17-20, på den sista snön vintern 2002/2003, huvuddelen i Sverige. Preliminära uppgifter tyder

på att det varit 11 förnygringar i Skandinavien under 2003 varav 9 i Sverige inkl gränsområdet mot Norge, därutöver finns minst 5 revirmarkerande par i Sverige. Det finns således förutsättningar för ett mycket stort antal förnygringar 2004 samt att vargstammen inom ett par år kan ha nått upp till det uppsatta etappmålet.

Inför riksdagsbeslutet stod en forskarrapport om minsta livskraftiga population i centrum för diskussionen om vargstammens numerär. Sedan dess har det tillkommit fakta som inte var kända när rovdjursutredningen genomfördes. Kunskapen om vargstammens genetiska status har ökat väsentligt. Sedan en ny vargshanne kom in i den Skandinaviska populationen 1991 ökade den genetiska variationen, som dock fortfarande är låg, eftersom stammen grundats av endast tre individer. Den vetenskapliga diskussionen har också fortsatt. Några av världens ledande genetiker och populationsekologer har vid ett seminarium i Färna våren 2002, gemensamt genomlyst den svenska vargstammens genetiska status och även lämnat synpunkter på lämpliga förvaltningsåtgärder.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att de deltagande forskarna ansåg att vargstammens framtid i Sverige främst är beroende av acceptens från de människor som skall leva med dem i sin närmiljö. Även i fråga om förslag till förvaltningsstrategi för att komma tillrätta med minskande genetisk variation och negativa inavelseffekter kunde forskarna enas om att en mindre vargstam med möjlighet till genetiskt utbyte med den finsk-ryska populationen är bättre än en större genetiskt isolerad population i Skandinavien. Forskarna kom även fram till att Sveriges yta är alltför liten för att man överhuvudtaget skall kunna bära en egen livskraftig isolerad vargstam. Gruppen ansåg att målsättningen bör vara att se den Skandinaviska vargstammen som en delpopulation av den finsk-ryska och att säkerställande av genetiskt utbyte med den finsk-ryska populationen är långt mycket viktigare än en stor population i Skandinavien.

1.2 Lodjursförvaltningen

I enlighet med inriktningen i riksdagsbeslutet har skydds jakt i syfte att sänka stammen av

hänsyn till rennäringen medgivits inom renskötselområdet och som planerat har stammen sjunkit i detta område. Utanför renskötselområdet har stammen mer än fördubblats de senaste tio åren och enligt en redovisning vid Miljö- och jordbruksutskottets nyligen genomförda hearing, har stammen fortsatt att öka i området. Trots bristfälligt inventeringsunderlag och utan någon närmare vetenskaplig analys av stammens storlek beslutade Naturvårdsverket att stoppa lojakten i landets lodjurstätaste delar eftersom man ansåg det säkerställt att den samlade stammen är mindre än beslutad miniminivå. Det finns även anledning att framhålla att lodjursbeslutet inte diskuterades med Nationella Rovdjursrådet. Verkets beslut hade heller inte stöd i yttranden från de länsstyrelser inom det aktuella området som yttrat sig i frågan, vilket sätter fokus på frågan om behovet av att stärka det regionala inflytandet över rovdjursförvaltningen.

Enligt beslutet om en sammanhållen rovdjurspolitik är målsättningen att stammen i renskötselområdet skall uppgå till ca 80 föryngringar - ca 400 lodjur. Utanför detta område skall finnas minst 220 föryngringar - varav en stor del i Götaland. De senaste årens forskning om lodjur har genererat ökad kunskap om vilka miljöer som är lämpliga för lodjuret. I en vetenskaplig rapport ("Potentielle leveområden för store rovdjur i Skandinavien" utgiven av Norsk institutt for naturforskning) konstateras att stora delar av Götaland utgör mindre lämpliga habitat för lodjur än huvuddelen av Svealand och Norrland. Mot bakgrund av sådan kunskap konstaterade professor Henrik Andrén vid nämnda hearing att expansionen av lodjur i Götaland går sakta och att de täta lodjursstammarna i mellersta och södra Svealand sannolikt kommer att minska oavsett om man jagar lodjur eller ej. Anledningen är att lodjuren överbeskattar rådjursstammarna i området med sviktande bytesunderlag som följd. Den minskande rådjursstammen får självfallet stora konsekvenser för jaktutövningen – och därmed livsstilen - i området samtidigt som skadorna på tamdjur kan förväntas öka när rådjuren minskar. Av allt att döma är det således inte möjligt att upprätthålla dagens lodjursstam i Svealand. Eftersom det inte är sannolikt att motsvarande ökning sker i Götaland blir konsekvensen att det inte torde vara möjligt att uppfylla målet om 220 föryngringar utanför renskötselområdet. Mot bakgrund av de senaste årens utveckling och forskarnas synpunkter finns således enligt Jägareförbundets uppfattning starka skäl att närmare utreda konsekvenserna av beslutade mål för lostammens antal och utbredning

1.3 Björnförvaltningen

Enligt den senaste beståndsuppskattningen fanns våren 1996: 800-1300 björnar i Skandinavien och av dessa bedömdes endast omkring 50 finnas i Norge. Det Skandinaviska björnprojektet har emellertid påbörjat en studie av olika metoder för beräkning av storlek och trender i björnstammen. Sedan "DNA – fingerprinting" börjat användas för beräkning av björnstammens storlek har projektledaren Jon Swenson konstaterat att tidigare använda metoder har underskattat björnstammens storlek. Resultatet av DNA-analysen från 1066 spillningsprover gav vid handen att björnstammen i det inventerade området i Dalarna och Gävleborgs län 2001 var ca 520 björnar. Tidigare beräkningar (1996) uppskattade björnstammen i motsvarande område plus även Härjedalen till 185-270 björnar. Mot bakgrund av detta kan konstateras att den totala björnstammen måste vara väsentligt större än 1000 djur, som under många år bedömts vara en minimisiffra för björnstammens storlek. Med utgångspunkt från förslaget i utredningen beslutade Riksdagen att fastställa en miniminivå för den svenska björnstammen på 100 föryngringar per år, vilket motsvarar ca 1000 individer. Enligt riksdagsbeslutet skall björnstammen fortsätta tillväxa mot ett långsiktigt mål på ca 1500 individer, och tillåtas sprida sig inom sitt naturliga utbredningsområde. Enligt beslutet bör skydds jakt tillåtas endast i begränsad omfattning om antalet djur av en rovdjursart är lägre än miniminivån. Eftersom björnstammen befinner sig över denna nivå bör "emellertid större hänsyn tas till motstående intressen". Jakten föreslås ha

sådan inriktning att risken för skador på människor minimeras samt utformas så att skadorna på tamdjur begränsas.

Björnens predation på älg, främst kalv påverkar förutsättningarna för älgförvaltningen i björntäta områden. Enligt en färsk rapport från björnforskningen minskar den möjliga beskattningen av älgstammen med ca 0,4 älgar/1000 ha i björntäta områden. I och med att björnstammen ökat och att björnar allt oftare uppträder i jordbruksområden och i närheten av tätorter, har andra typer av problem orsakade av björnar ökat i omfattning på många håll inom björnens utbredningsområde. Ökningen har varit särskilt stor i de södra delarna av björnens utbredningsområde - bl a i Dalarnas och Gävleborgs län. Björnar har t ex förstört bikupor, länsat soptunnor, ätit havre, ensilage och annat djurfoder. I samband härmed uppträder björnar nära bebyggelse och upplevs som ett hot av lokalbefolkningen. Ett oönskat oskyggt beteende har också konstaterats i många fall, och oro för att möta en björn medför att en del människor utnyttjar skogarna mindre än tidigare för vandring, bärplockning etc.

1.4 Sociala och övriga faktorer

Dagens rovdjurspolitik innebär att Mellansverige, dvs 1/3 av landets yta får bära hela tyngden av en, vad gäller antal rovdjur, mycket ambitiös rovdjurspolitik. Allting pekar på att en fortsatt antalsmässig utveckling av rovdjuren kommer att innebära ytterligare koncentrationer av varg, björn och lodjur till samma område. Detta påverkar människors livsvillkor på ett genomgripande sätt.

Det samlade rovdjurstrycket i delar av Mellansverige leder till en situation som närmast kan betraktas som ett folkligt uppror. Människors vardag påverkas genom en upplevd oro, starkt begränsade förutsättningar för jakt och tamdjursskötsel och en mycket stor frustration över att inte ha något inflytande över situationen. Lokalbefolkningens förtroende för rovdjurspolitiken i allmänhet och myndigheters agerande i synnerhet syns vara lågt. En grundförutsättning för rovdjursförvaltningen är folklig acceptans. Den saknas till stora delar idag och kan endast uppnås genom en förändrad rovdjurspolitik med ökad tydlighet, nya mål och ett förändrat förhållningssätt till de människor som lever med rovdjuret.

Antalet vargrivna tamdjur varierar mellan åren, men trenden är att problemen tilltar. En topp i detta avseende nåddes sommaren 2002 då ca 200 tamdjur (exkl ren) dödades i Sverige. Utöver det faktiska antalet tamdjur som rivits har oklarheter runt framför allt §28 Jaktförordningen i samband med några fall av skydds jakt på varg väckt starka känslor. Nuvarande skrivningar stämmer ej med människors rättsuppfattning.

Problemet med illegal avlidning på varg förefaller ha eskalerat under de gångna två åren. Vargforskningen bedömer det som att dödligheten till följd av illegal avlivning har ökat i sådan omfattning att den kan komma att påverka stammens framtida utveckling. Detta konstaterande visar med all tydlig önskvärdhet att Sverige snarast måste få en tydligare vargpolitik. Inte minst internationella erfarenheter visar att tydliga mål och ett tydligt agerande är en ofrånkomlig grundförutsättning för att brott av denna art skall minimeras.

2. Slutsatser

Svenska Jägareförbundet anser mot ovanstående bakgrund att den svenska rovdjurspolitiken måste förändras. En sådan förändring bör ta utgångspunkt i de nya fakta som nu föreligger om rovdjuret samt i hur det dagliga livet påverkas för människorna i rovdjursområdena.

Människornas livskvalitet måste kunna bevaras och utvecklas i samspel med och acceptans av rovdjursetableringar. Den oro, frustration och misstro som idag växer fram mot rovdjurspolitiken måste brytas. Nuvarande politik torde ej vara genomförbar, haveri hotar. Viktiga steg i en förändrad rovdjurspolitik är följande:

- Utvärdera snarast konsekvenserna av riksdagsbeslutet om en sammanhållen rovdjurspolitik. Härvid måste rovdjurens påverkan på livskvaliteten för människan, liksom myndigheters attityd och samverkan med befolkningen beaktas.

- Ändra snarast jaktförordningen (§27 och §28) så att tamdjur och hundar kan skyddas vid angrepp.
- Tillämpa skydds jakt på varg mer aktivt jmf Jägareförbundets skrivelse till Naturvårdsverket.
- Återuppta snarast lojakten utanför renbetesområdena.
- Sprid via jakt varg- och lostammen geografiskt så att inte den mellersta tredjedelen av landet tvingas bära hela tyngden av etableringarna. Detta ger också bättre förutsättningar för genetisk förnyelse.
- Sänk de antalsmässiga målen för varg och lo enligt Jägareförbundets policy.
- Inför förvaltningsjakt på björn och lo. Förvaltningsbeslut bör fattas regionalt så att kunskap om regionala/lokala förhållanden kan påverka inriktningen.

3. Hemställan

Mot ovanstående bakgrund hemställer Svenska Jägareförbundet att regeringen:

- snarast förändrar innebörden av §27 och §28 i Jaktförordningen så att skydds jakt på varg medges i ökad utsträckning och att tamdjur/hundar kan skyddas vid rovdjursangrepp.
- snarast påbörjar en utvärdering av konsekvenserna av riksdagsbeslutet om en sammanhållen rovdjurspolitik. Härvid måste rovdjurens påverkan på människornas livskvalitet, liksom myndigheternas attityd och samverkan med befolkningen i rovdjursområdena beaktas i syfte att öka acceptansen för beslutad politik.

SVENSKA JÄGAREFÖRBUNDET

Owe Wiktorin
Ordförande

Håkan Weberyd
T.f. generalsekreterare

Sändlista:

Naturvårdsverket
Lantbrukarnas Riksförbund
Jägarnas Riksförbund
Skogsindustrierna
Svenska Rovdjursföreningen
Svenska Naturskyddsföreningen
Världsnaturfonden
Sveriges Jordägareförbund
Svenska Samernas riksförbund